

Francis Sejersted (1936-2015)

Dagarna efter Francis Sejersteds död den 25 augusti 2015 fylldes de norska tidningarna med minnesord, många, långa, förstasidor – som om ett skifte i historien skett, som om en epok med honom gått i graven.

Så är det kanske. Francis Sejersted spelade och bar upp många roller. Han var Universitetet i Oslos förste professor i ekonomisk historia, han var ordförande i Den norska Nobelkommittén, skrev oupphörligt betydelsefulla böcker om politisk och ekonomisk historia, han var alltid närvarande i samhällsdebatten, en högerman som talade om demokrati som Habermas och ständigt påpekade att marknadsekonomin *raison d'être* inte var profit utan ett medel för människans andliga växt. Han gjorde sitt bästa för att skapa publika rum för seriös samhällsanalys, till exempel i *Nytt norsk tidsskrift* eller för den delen som skribent i den oförlikneliga norska tidningen *Klassekampen* och som ordförande i Fritt Ord.

I början av 2000-talet bestämde sig det radikala bokförlaget Pax för att ge ut Francis Sejersteds Samlade verk, först i nio tjocka band och sedan successivt kompletterade. Sådant händer nästan bara i Norge. Det är fint att ha de böckerna i bokhyllan, då det ofta är nödvändigt att åter konsultera dem. Låt mig säga något om de volymer där jag själv har minnen av hur de kom till.

Boken *Er det mulig å styre utviklingen? Teknologi og samfund* började Francis Sejersted skriva när han ett år på 80-talet var gästprofessor på Tema Teknik och social förändring i Linköping. Han var i färd med att starta en systerinstitution i Oslo, "Senter for Teknologi og menneskelige verdier". Han kom som en virvelvind. Teknik, hävdade han, var ingen naturkraft, ingen *black box*, ingenting som damp ned i historien som en *Deus ex machina*. Han polemiserade mot tidens teknikdeterminism och visade övertygande att tekniken likt annat formas av det samhälle den skapas i. Teknikutvecklingen kan alltså styras, och bör, menade den av Kant inspirerade Sejersted, underordnas värden och etik. Francis Sejersted var en auktoritet, men i hans ögon var vi yngre forskare alltid jämlikar att tas på yttersta allvar. Han lyfte oss.

Socialdemokratins tidsålder: Sverige och Norge under 1900-talet handlar om den skandinaviska välfärdsstaten, om likheter och skillnader mellan dess svenska och norska variant. I början av 2000-talet besökte jag och min familj Francis och Hilde, hans närmsta samtalspartner och hustru, deras hytte just i utkanten av Hardangervidda, vid Rjukan, där så mycket

dramatik utspelats. Francis höll på med boken och samtalen handlade förstås mycket om Sverige och Norge. Sent på kvällen frågade han: Vad är det nu som skiljer Norge och Sverige? Innan sängdags hade han övertygat med en tes han påbörjat redan i den viktiga boken *Demokratisk kapitalisme*. Svensk modernisering började i "det hårda", i utvecklingen av industrin, av bankväsendet, kapitalet och finansborgarskapet. Så blev *Sverige* nordiskt avant-garde. Men norsk modernisering började i "det mjuka", i utvecklingen av demokratin, i småborgarskapets engagemang och verksamheten i de lokala samfundet, i civilsamhället. Så blev *Norge* nordiskt avant-garde.

I år firar den svenska yttrandefrihetslagstiftningen 250 år. Francis Sejersted ledde den utredning som ligger till grund för Norges nuvarande yttrandefrihetslagstiftning. I boken *Norsk idyll?* utvecklar han idéerna. Ungefär så här. Yttrandefriheten handlar om tre principer: sanningens, demokratin och personlighetsdaningens. Den första hänger samman med 1600-talets genombrott för det vetenskapliga tänkesättet, att hållbara tankar formas i en öppen diskussion, där framlagda idéer konfronteras med andra meningar. Den andra handlar om att demokratin inte bara får utspelas i riksdagshuset och på valdagen; utan framför allt på "torget", i medborgarnas samtal om gemensamma angelägenheter. Det är så man blir en upplyst, myndig medborgare och människa – en fri person. Den tredje principen handlar om att verka för att allt fler skall kunna bruka yttrandefriheten. Till frågan om yttrandefriheten hör därför också kampen för en bildningsskola för alla, värnet om anständiga, seriösa medier och vitaliseringen av en politik som hela tiden riskerar att teknokratiseras och bara skenbart kommunicera med medborgarna.

Aung San Suu Kyi, Nelson Mandela, Fredrik Willem de Klerk, Yasser Arafat, Shimon Peres och Yitzhak Rabin är några av dem som fick Nobels fredspris under Francos Sejersteds ordförandeskap i Den norska nobelkommittén. För ett par år sedan arrangerade jag med deltagare från akademien ett symposium om Nobelpriset och Francis skulle tala om de här dramatiska åren då fredspriset kanske blev både mer känt och mer kontroversiellt än tidigare. Han ville tala om hur fredspriset inte bara var ett pris utan också om hur priset på gott och ont borde vara en del av kampen för fred i vår tid.

Francis Sejersted hade ett eget (outtalat) motto: " Det må jo gjøres". Han ställde alltid upp, gjorde sin plikt, visste nog att han inte i så lite var oersätlig. Vårt sista samtal var i telefon från sjukhuset. Han tvingades för första gången säga nej och kunde inte komma till symposiet om det pris han skattade så högt.